

של ימין היו קורין "גדולה", מפני שהכבד תלויה בה. ומשום שתלו בה את הכבד שאינו מגופה של דופן, היתה נקראת "גדולה".

אחר כך, בא לו לעוקין [הזנב] הטלה. התכו ונתנו למי שזכה בו. ונתנו עם האליה, ואצבע הכבד, וב' הכליות [וארבע צלעות], והיו קרבים עמו.

נטל מן העמוד את הרגל השמאלית, שנותרה אחרונה מכל אברי הבהמה, ונתנה למי שזכה בה.

נמצאו כל הכהנים שזכו בהעלאת אברי התמיד לכבש, כולן עומדים בשורה, והאברים בידם.

ג. הכהן הראשון אוהזו בידיו בראש וברגל לא-ב-1 ימין. הראש ביד ימינו. וחוטמו של טלה פונה כלפי מעלה זרועו של הכהן, ונמצא שקרניו של הטלה אחוזות בין אצבעותיו.

והיה נושא את הראש כשבית שחיטתו מלמעלה, והפדר נתון עליה לכסותה, משום כבוד של מעלה.

והרגל של ימין⁽¹⁾ נתונה בשמאלו⁽²⁾ של אותו כהן. ואת בית עורו של הרגל [מקום שממנו התחילו להפשיט את העור, והוא

התכה לדופן הימנית ונתנה למי שזכה בה. ואף הכבד היתה תלויה בה, וקרב עמה.

ואחר כך, בא לו לגרה [הצואר], שכבר הניח בה מקודם [בשעת חיתוך הדופן] שתי צלעות מכאן [מימין]. וב' צלעות מכאן [משמאל] חותך עכשיו יחד עמה.

התכה לגרה ונתנה למי שזכה בה. ואף הקנה והלב והריאה תלויים בה, וקרבים עמה.

אחר כך, בא לו לדופן השמאלית לחותכה. והניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה לצד הזנב, שאותן לא היה חותך עמה.

וכן שתי צלעות רכות מלמטה לצד הצואר לא נחתכו עמה. שהרי כבר נטלו עם הגרה. וכך היה מניח בחברתה, בדופן הימנית, את שתי הצלעות התחתונות והעליונות, כאמור לעיל. נמצא מניח מחוץ לדפנות שמונה צלעות. שתיים שתיים מלמעלה, מימין ומשמאל, ושתיים שתיים מלמטה, מימין ומשמאל.

התכה לדופן השמאלית, ונתנה למי שזכה בה. ואף השדרה מחוברת עמה. ואף הטחול תלוי בה. וקרבים עמה יחד.

ואותה דופן, היא היתה הגדולה מבין הדפנות בגלל השדרה שעמה. אלא שלדופן

יותר משאר אברים. ובעיניו שכל הקטרה תהיה מעצמות ובשר. יומא כ"ה: עוד הובאו שם כמה שיטות תנאים אחרות בסדר ההקרבא.

2. ואף דעבודה בשמאל פסולה, אין שמאל פוסל בהולכה. משום דאינה עבודה המעכבת את הכפרה. רא"ש.

1. וקסבר תנא דמתניתין: "בתר איברא דבישרא אזלינן". שכל אבר הגדול מחבירו, היהו קודם לו בהקטרה. והידיים גדולות מהרגל והעוקץ. אבל הראש קודם לכולם מגזירת הכתוב, כדכתיב "את ראשו ואת פדרו".

ומה דקרבה רגל ימין עמו, היינו משום דבראש נפיש עצמות, וכמעט שאין בו בשר. ולכך מקריבים רגל עמו, שיש בה בשר הרבה

הכהן השישי החזיק בקרביים, שהיו נתונים בכוזר [כף]. שלפי שלא היו בחתיכה אחת, שמו אותם בכלי.

והכרעים על גביהן מלמעלה. שהיו מקטירים אותם יחד, כדכתיב "והקרב והכרעים ירחץ במים, והקטיר המזבחה".

הכהן השביעי החזיק בעשרון סולת, למנחה הקרבה עם התמיד.

הכהן השמיני החזיק בחביתים! ואף שלא היו קרבים מחמת קרבן התמיד, אלא היו עשויים למנחת כהן גדול – כיון שזמן הקטרתם היה בין מנחת התמיד לנסכים היו מעלים אותם יחד עם התמיד.

והכהן התשיעי החזיק ברביעית ההין יין, לנסכי התמיד.

הלכו כל אלו הכהנים, ונתנום לאברים בכבש, מחצי הכבש ולמטה במערבו, בט"ז אמות תחתונות שלו. שהרי לאחר הקטרת הקטורת עדיין היו צריכים להוליך את האברים לראש המזבח. ואם היו מעלים אותם השתא לעליונו של כבש, לא תהיה ניכרת אחר כך הולכה חשובה⁽³⁾.

וכן לא היו מניחים אותם אלא במערבו של כבש, בשמונה אמותיו המערביות. בשביל לפנות את ח' האמות המזרחיות, לעלית הכהנים בכבש לראש המזבח. משום שהמערכה שבה היו מקטירים את התמיד, היתה במזרח המזבח.

הצד החיצוני של הרגל] החזיק לצד החוץ. ואת הצד הפנימי ששם נחתך מהגוף החזיק כלפי עצמו, לפי שמקום החתך הוא מגונה, ולכן מסתירים אותו.

הכהן השני החזיק בשתי הידיים. יד של ימין החזיק ביד ימינו, ויד של שמאל בשמאלו! שכן הוא דרך חשיבותם, שהימין חשוב מן השמאל. ובית עורן לחוץ.

הכהן השלישי החזיק בעוקץ [זנב], וברגל שמאל. את העוקץ החזיק בימינו. והאליה המחוברת לזנב כשהיא מדולדלת היה הכהן מחזיק בין אצבעותיו. וגם אצבע הכבד, וב' הכליות [וד' צלעות], מחוברות עמו.

והרגל של שמאל נתונה ביד שמאלו של אותו כהן, ובית עורו לחוץ.

והכהן הרביעי החזיק בחזה ובגרה. החזה ביד ימינו, והגרה בשמאלו, לפי שהחזה חשוב מן הגרה. ואת ד' צלעותיו של הטלה המחוברות לגרה, החזיק בין שני אצבעותיו.

[ואף את הגרה והחזה החזיק כשבית עורן לחוץ. אבל לא הוצרך לפרשו. שהרי אם הצלעות בין אצבעותיו, ממילא הצד החיצוני הוא לחוץ].

הכהן החמישי החזיק בשתי הדפנות. דופן של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן [צידן החיצוני שממנו הופשט העור] לחוץ.

הקטרתו.

ויש מקום לומר, דמעיקר הדין אין לעשות כן. דהא בעינן שתהיה ההקרבה לאחר קריאת שמע,

3. ועוד טעם כתבו הרא"ש והמפרש, דחיישינן שאם יעלהו בעליונו של כבש הסמוך למזבח, שמא יבוא להקטירו, ועדיין לא הגיע זמן

ארבע רגליו יחד?

רב הונא ורב חסדא נתנו בזה טעם (6).

חד מינייהו **אמר**: משום שיש בזה בזיון קדשים, שנוהגים בהם מנהג חול. שכן הוא דרך מוכרי הטלאים להעמידם למכירה.

וחד **אמר**: משום דכל הכופת את הקרבן, הרי הוא מוחלך בחוקי העמים, שכך דרכם לכפות את הזבח כשהם מקריבים אותו לפני עבודה זרה.

ומפרשינן: מאי בינייהו דהנך תרי טעמא?

איכא בינייהו — היכא דכפתיה לתמיד בשיראי [בד מילת, שהוא יקר ומשובח].

אי נמי: היכא דכפתיה בחוטא דדחבא [חוט זהב]! דאי משום בזיון, הא לא שייכא בהני, ומותר לכופתו בהם. אבל טעמא דחוקות העמים איכא אף בהני. ואף בהם אסור

ומלחום, ששמו מלח על האברים ועל המנחה (4), כדכתיב "על כל קרבנך תקריב מלח" (5).

וכשגמרו להעלות את האברים לכבש, ירדו ממנו ובאו להן ללשכת הגזית, לקרות את קריאת שמע של שחרית.

שנכון לקרות קריאת שמע לפני הקטרת הקטורת והתמיד כדי שבזכות קריאתה יעלה קרבנם לריח ניחוח.

גמרא:

תנא: יד ורגל של התמיד, היו קושרים זו לזו, כעקירת יצחק בן אברהם, כדי להזכיר זכות העקידה [ביאורי הגר"א].

שנינו במתניתין: לא היו כופתין את הטלה.

והוינן בה: מאי טעמא לא כפתוהו בכל

5. והראב"ד לקמן כתב, דמלבד טעם זה, היו מולחין את האברים גם בשביל להוציא את דמם. דכל כמה דאפשר למעט בהקטרת הדם, ממעטינן. כשם שמצינו בלב, שקורעו להוציא את דמו.

והמרדכי בחולין (סימן תש"כ) פליג בהדיא, וכתב דאין המליחה בקדשים משום הוצאת הדם כלל.

6. ומדככי הראב"ד נראה שאין זה אלא טעם למה שלא היו כופתין את כל ארבעותיו יחד. אבל מה שלא כפתו את ידיו לחוד או את רגליו לחוד, היינו משום שבכך היה עדיין יכול לפרפר ולפסול את השחיטה.

כדפירשו הרא"ש והמפרש בסמוך. ואם יעלה מחצי הכבש ולמעלה חשיב כבר כתחלת הקרבה, דמשם כבר נחשב כראשו של מזבח. מקדש דוד.

ויעויין בכתבי הגר"ז [מנחות י'] שדן בזה, אם הולכת האברים בכבש גופו חשיב כהולכה או כהעלאה למזבח. והחזון איש במנחות (סימן כ"ג) נקט בפשיטות דעד דלא נותנו באש ממש לא חשיב כתחלת הקטרה.

4. ויש לחקור, האם המלח עצמו אית ביה דין הקטרה, או דאיכא דין הקטרה רק באברים. אלא דדין האברים הוא שצריך שיהיו מלוחים.

ומדברי רש"י במנחות כ"א: משמע דבמלח עצמו חל דין עולה. כתבי הגר"ז, מנחות י"א. ועיין בדברינו שם על פי החזון איש.

לכופתו(7).

שבהיכל, עד שיוקטרו בזיכי הלבונה שלו, שלאחר מכן יחלקוהו בין כהני המשמר לאוכלו.

והיו עושים כן משום שמעלין בקודש ואין מורידין! דכיון שכבר היה לחם הפנים מונח על שלחן הזהב, שוב לא הורידוהו לשלחן פחות חשוב. אלא היה מניחים אותו אף ביציאתו על שלחן של זהב.

ועוד שלחן אחד של זהב היה בפנים ההיכל, והוא שלחן של משה המוזכר במלאכת המשכן. שעליו מונח לחם הפנים תמיד, משבת לשבת!

נמצאו בין כולם, שלש עשרה שלחנות, שהיו במקדש כולו. [ועוד עשרה שלחנות שעשאם שלמה היו בהיכל. ולא קחשיב להו הכא, משום שלא היו מניחין עליהם כלום].

והוינן בה: מכדי, הא קיימא לן "אין עניות במקום עשירות", וכל מעשי המקדש היו בעושר ובשררה. ואם כן, אמאי עבדי שלחן דשיש ללחם בכניסתו(8)? נייעבד ליה נמי בכניסתו שלחן דכסף או דזהב.

אמר רב חיינא בשם רב אסי, ורב אסי אמרה בשם רבי שמואל בר רבי יצחק: הניחוהו בכניסתו על שלחן שיש, מפני שהוא [הזהב והכסף], מרתח את הלחם

תנן התם: עשרה שולחנות היו במקדש [בעזרה]. שמונה שלחנות של שיש, בבית המטבחים שלצפון המזבח, אצל הטבעות. שעליהם מדיחין את הקרבים של הקרבנות.

ועוד ב' שולחנות עמדו כמערב הכבש. אחד מהם של שיש, ואחד מהם של כסף. על השלחן של השיש, היו נותנין את האברים של עולות היחיד, קודם העלתן למזבח. שלפעמים היה כהן אחד בלבד מקריבם, והיה מניחם על השלחן, ומעלם אחד אחד בזה אחר זה.

ועל השלחן של הכסף, היו מניחים את צ"ג כלי השרת שהוציאו בתחלת היום מלשכת הכלים, כאמור לעיל בפרק שלישי.

ועוד היו באולם שלפני ההיכל: שלחנות שנים מבפנים האולם, על [בסמוך] פתח הבית [ההיכל], לצורך לחם הפנים — שלחן אחד של שיש, ושלחן אחד של זהב.

על השלחן של שיש, נותנין עליו את לחם הפנים לאחר אפייתו, בדרך כניסתו לשלחן שבהיכל, עד שיניחוהו עליו.

ועל השלחן של זהב היו נותנים את לחם הפנים בשבת, בשעת יציאתו מן השלחן

8. מפרש. והרא"ש פירש דעל שלחנות שהיו בבית המטבחים קא פריך, אמאי לא עבדינהו מזהב או כסף. ומשנינן: מפני שהוא מחמם את הבשר ומקלקלו.

ובירושלמי פריך, והלא לא היה מסריח בשר הקודש מעולם? ומשני, אין מזכירין מעשה נסים. כלומר, אניסא לא סמכינן.

7. והראב"ד בפרק א' מתמידין ומוספין הלכה י' כתב, שאם יכפת בכל ארבעותיו יחד יצטער הרבה ויפרס, עד שיטיל מום באחד מאבריו. וכבר תמה עליו המהר"י קורקוס, "דכיון דכבר מבואר טעמא בגמרא, הדבר ברור שאין לנו לבדות טעם מדעתנו".

ומחממו, ועל ידי כך ממחר הוא להתעפש. שנינו במתניתין: תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית. ושל בין הערביים, היה נשחט על קרן מזרחית צפונית!

והוינן בה: מנא הני מילי דשל שחר נשחט במערב, ושל בין הערביים במזרח?

אמר רב חסדא: דאמר קרא "שנים ליום עולה תמיד". ודרשינן: "ליום" – כנגד היום! כלומר, ממול לשמש, במקום שמאיר היום. ובשחר, כשהחמה במזרח, הרי היא מאירה במערב העזרה הנמצא מולה. אבל צד מזרח מוצל על ידי כותלי העזרה, ואינה מאירה שם. ואילו בין הערביים, כשהחמה במערב, הרי היא מאירה לצד מזרח שהוא כנגדה, ולא במערב.

תניא נמי הכי: "שנים ליום" כתיב. ודרשינן: כנגד היום!

אתה אומר נגד היום, או אינו אלא מקרא כפשוטו, דהיינו שני תמידים שהם חובת היום?

ליכא למימר הכי. שהרי כשהוא אומר "את הכבש האחד תעשה בבקר, ואת הכבש השני תעשה ביו הערביים", הרי חובת היום

כבר אמור. הא מזה אני מקיים "שנים ליום"? – על כרחך, משמעו הוא "נגד היום".

הא כיצד?

תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית, על הטבעת המערבית, בשורה השניה מהמזבח⁽⁹⁾.

ותמיד של בין הערביים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית, על הטבעת המזרחית בשורה השניה מהמזבח. [ולעיל בדברי המשנה נתבאר, מאי טעמא לא שחטו בטבעת הראשונה].

עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב.⁽¹⁰⁾

אמר להן: מהו המרחק הגדול יותר? האם לב-א המרחק מן השמים לארץ רחוק יותר, או המרחק מקצה המזרח לקצה המערב רחוק יותר?⁽¹⁾

אמרו לו: המרק ממזרח למערב רחוק יותר ממרחק השמים לארץ!

תדע שכך הוא, שהרי כשהחמה במזרח, הכל מסתכלין בה ואין מסתנוורים, לפי שאין אורה חזק כל כך. וכן כשהחמה במערב,

9. כן היא דעת רוב המפרשים. אבל התוספות יום טוב דייק מדברי הסמ"ג דטבעת השניה, היינו השניה מצד מערב ומשוכה מעט לצד מזרח.

10. וקרי להו "זקני הנגב" ולא "חכמי הנגב", משום שדרום הוא מחוץ לישוב [כי עיקר ישוב העולם הוא בצפון], ואין החומר שם גס ועבה כל כך. ומסבת חולשת החומר קנו את חכמתם.

וכן היא חכמת הזקנים, שבאה מפני חולשת חומריותם. ומרומז דבר זה בדברי חכמים "הרוצה להחכים ידרים". ולכן היתה עיקר חכמתם בעניני הטבע, שהם דברים שאדם יכול להשיג מדעתו. אבל "חכמים" מיקרי, אלו שמקבלים את חכמתם מהשם יתברך, והם הזוכים לחכמת התורה. מהר"ל.

1. וכתב המהר"ל בחידושי אגדות, שאין הכונה